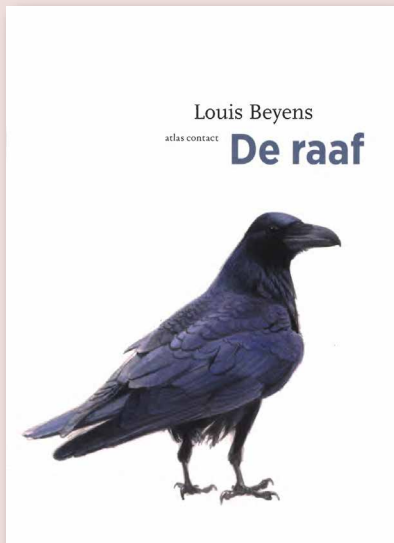


De Raaf

Louis Beyens 2018. *Atlas Contact*, Amsterdam. ISBN 978-904503-4188. Zachte kaft, 224 pp. Prijs: € 21,99.



Louis Beyens (1949) is emeritus hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen en doet onderzoek naar de ecologie en biogeografie van ééncellige organismen in de poolgebieden, meer bepaald geschaalde amoeben (thecamoeben) en diatomeeën. Verder moet hij een meer dan gemiddelde belangstelling hebben voor antropologie en paleontologie, getuige enkele eerder gepubliceerde populair wetenschappelijke werken hierover. Nu komt Beyens met een monografie over de Raaf.

Doordat Beyens in zijn jeugd jonge kraaiachtigen (weliswaar geen Raven) uit het nest heeft gehaald en grootgebracht, bestaat er intimiteit tussen auteur en onderwerp, een zeer belangrijke voorwaarde bij iedere soortmonografie. Met Raven kwam hij vooral in contact tijdens zijn werk in de poolgebieden, waar de soort met name 's winters één van de weinige voorkomende soorten is.

Beyens heeft zelf niet echt onderzoek gedaan aan Raven, en dat maakt dat het hoofdstuk over de levenscyclus, de kern in de meeste monografieën, lichtelijk ongemakkelijk leest, omdat feiten en weetjes niet in de context van eigen ervaringen worden gepresenteerd.

Gelukkig is dit niet zo'n belangrijk onderdeel van het boek en neemt de breed georiënteerde bioloog, die Beyens duidelijk ook is, het alras over. Hij benadert de Raaf vanuit een veelheid aan invalshoeken, waardoor het boek leest als een mooie reis door een samensmelting van biologie, antropologie en psychologie, met de Raaf als leidraad. Mogelijk in verband met zijn land van herkomst heeft de schrijver rijkelijk geput uit zowel oudere als zeer recente Engelse, Duitse, Nederlandse en Franse literatuur, waarbij ook behoorlijk obscure bronnen zijn aangeboord. Mede vanwege dit vaak goed geselecteerde en brede literatuurgebruik is het jammer dat de uitgever er voor heeft gekozen om geen bronvermelding in de tekst op te nemen. Beyens ondervangt dit soms door in de tekst de onderzoekers binnen een lopende zin te noemen, maar hoeveel simpeler is het om tussen haakjes auteur en jaartal weer te geven of desnoods een verwijzend cijfertje?

Leuk is dat de auteur vrijelijk eigen onderzoek (dat soms niets met Raven van doen heeft) onderbrengt in het boek. Zo vangt hij het hoofdstuk over experimenten met Raven aan met een beschrijving van een eigen proef naar opwarming van toendrabodem, puur om uit te leggen dat het controleren van omgevingsfactoren in experimenten geen kattenpis is. Dit voegt toe aan de oorspronkelijke tint en maakt het boek leuk om te lezen.

Je zou kunnen zeggen dat deze monografie over de Raaf vooral gaat over intelligentie, waarbij de auteur in mijn ogen terecht opmerkt dat deze bij de Raaf een heel andere vorm heeft dan bij de meeste diersoorten. De Raaf is namelijk extreem creatief in het vinden en exploiteren van voedselbronnen, waardoor hij kan overleven op poolijs, zeekusten, hooggebergte, bossen en woestijnen. Ook manoeuvreren Raven niet alleen binnen de soort, maar gaan ook relaties aan met andere soorten. Waarschijnlijk heeft dit een grote rol gespeeld bij het aanwijzen van Raven als boodschapper, schepper, of mediator bij een scala van menselijke culturen over een lange periode.

Voorwaar een goed geschreven en

interessante ontsluiting van de internationale literatuur over het wezen van de Raaf voor het Nederlandse taalgebied. - Willem van Manen

De Tapuit

Herman van Oosten 2018. *Atlas Contact*, Amsterdam-Antwerpen. ISBN 978 90 450 36519. Zachte kaft, 259 pp. Prijs € 21,99.



De Tapuit is uit! Weer is een monografie toegevoegd aan de reeks die Atlas Contact uitgeeft. Het is niet het eerste boek over de Tapuit. In het Engels verscheen in 1990 *The Wheatear* van Peter Conder en ruim daarvoor in 1963 in het Duits *Der Steinschmätzer* van Heinz Menzel. *De Tapuit* van Herman van Oosten is de eerste monografie over de Tapuit van Nederlandse bodem. Alleen al het feit dat er 28 jaar zit tussen *The Wheatear* en *De Tapuit* maakt al dat je reikhalzend uitkijkt naar dit boek, zeker als liefhebber van de Tapuit. En wie is dat niet? De openingszin van het boek luidt dan ook: 'Ik ken niemand die niet gelukkig wordt bij het zien van een Tapuit'. Zo is het maar net, en hiermee is de toon van het boek gezet.

De Tapuit is een ode aan een in vele opzichten bijzondere zangvogel. Het is de enige tapuitensoort die zich vanuit de warme bakermat (Noord-Afrika, Mid-

den-Oosten) van het tientallen-soortentellende geslacht *Oenanthe* verspreid heeft over een gigantisch gebied. Dat reikt tot in het Arctische gebied, tot en met Alaska, Noord-Canada en Groenland aan toe. Alle tapuitenpopulaties zijn de overwinteringsgebieden in Afrika ten zuiden van de Sahara trouw gebleven, ook die van Oost-Siberië, Alaska en zelfs Noordwest-Canada. Daarvoor vliegen Tapuiten uit Alaska en Noordwest-Canada 15 000 kilometer. Niet via Groenland, zoals vroeger werd gedacht, maar via Azië. Een duizelingwekkende trektocht! Tapuiten hebben zich dus aan veel verschillende en moeilijke omstandigheden aangepast. Ze komen in allerlei habitats voor. Van woestijn, steppe, heide en duin tot extensief agrarisch gebied, fjälls en vulkanische gebieden met nauwelijks vegetatie. Toch lukt het deze soort maar met grote moeite om stand te houden als Nederlandse broedvogel. Met nog maar 300 paar dreigt de Tapuit uit ons land te verdwijnen.

In 2007 riepen Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland het 'Jaar van de Tapuit' uit. Het onderzoek dat in dat jaar op touw werd gezet zorgde ervoor dat Herman van Oosten voor de Tapuit viel en zijn tanden erin heeft gezet. In 2015 is Herman gepromoveerd op zijn onderzoek aan de Tapuit, dat resulteerde in het proefschrift *On the brink of extinction. Biology and*

conservation of Northern Wheatears in the Netherlands. De basis van *De Tapuit* wordt dan ook gevormd door dit degelijke, beschrijvende veldonderzoek, aangevuld met recente onderzoeksresultaten. Een type onderzoek dat tegenwoordig veel te weinig plaatsvindt, maar waar nog steeds grote behoefte aan is, zeker gezien vanuit beheer en bescherming. Van heel veel vogelsoorten weten we nog nauwelijks iets over voedsel en broedbiologie, laat staan over de effecten van beheermaatregelen op de populatie.

De Tapuit is geschreven door een enthousiaste, gedreven onderzoeker en vogelaar. Dat ademt het hele boek. De eerste hoofdstukken gaan in op de evolutionaire geschiedenis van de Tapuit, op de allereerste beschrijvingen, zijn naamgeving etc. Deze zijn wat mij betreft niet de makkelijkst te lezen hoofdstukken en worden gekenmerkt door een overstelpende hoeveelheid namen en (historische) feiten. Trek en overwintering komen ook uitgebreid aan bod. In de hoofdstukken over de afname van de Tapuit en de zoektocht naar de oorzaken ervan komt de auteur in meer vertrouwd vaarwater. De uitgebreide beschouwing over wat er veranderd is in de duinen en de vogelbevolking ervan als gevolg van bemesting door stikstof, wegvallen van begrazing, instortende konijnenpopulaties en het (wederom) verschijnen van predatoren als de Vos, is zeer lezenswaardig.

In de daaropvolgende hoofdstukken weidt Herman steeds vaker uit over zijn eigen onderzoek aan de Tapuiten en dat van zijn co-onderzoekers. Het onderzoek in de Noord-Hollandse duinen en het Drents-Friese Wold laat zien hoe het is gesteld met broedsucces, overleving en immigratie, en door welke factoren de diverse deelpopulaties worden gestuurd. Omdat deze verschillen per deelpopulatie dienen beheer- en beschermingsmaatregelen op maat te worden genomen. Een voorbeeld hiervan is nestbescherming: door bescherming van nesten tegen predatoren kan het aandeel - reproduce-rende! - vrouwtjes dat gepredeerd wordt, sterk worden verkleind. Het blijkt verder dat de populaties gevaarlijk klein zijn geworden en dat 'duintapuiten' niet in verbinding staan met de 'heidetapuiten' van het Drents-Friese Wold. Sterker nog, ze verschillen genetisch van elkaar.

De Tapuit is een heerlijk boek, dat iedereen met honger naar informatie voortkomend uit origineel, ecologisch vogelonderzoek zal aanspreken. Het is bovendien een aanrader voor natuurbeschermers en beleidsmakers. Het toont aan dat eenvoudige concepten over natuurbescherming niet voldoen in de weerbarstige praktijk van soortbescherming en dat voor behoud van biodiversiteit ook gespecialiseerd, soortgericht veldonderzoek nodig is. - Ruud van Beusekom